

*dr hab. Aneta Zelek, prof. ZPSB
Zachodniopomorska Szkoła Biznesu w Szczecinie*

*Recenzja rozprawy doktorskiej sporządzona
dla Rady Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości
Uniwersytetu Gdańskiego*

Tytuł rozprawy: Ocena przebiegu postępowań restrukturyzacyjnych w Polsce

Autor rozprawy: mgr Ulyana Zaremba

Opiekun naukowy rozprawy: dr hab. Paweł Antonowicz, prof. UG

Szczecin, 15 marca 2021

➤ **Podstawa prawna recenzji:**

Recenzję sporządzono na podstawie:

- (1) Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora;
- (2) Uchwały 20/2020/2021 i zlecenia Przewodniczącego Rady Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Gdańskiego z dn. 11 lutego 2021r.

➤ **Zawartość recenzji:**

(1) Ocena problematyki, celu rozprawy i hipotez badawczych	3
(2) Ocena struktury i treści rozprawy oraz metodyki badań.....	6
(3) Ocena warstwy prezentacyjnej, redakcyjnej i edycyjnej	15
(4) Pytania do Autorki	16
(5) Konkluzja recenzji	17

(1) Ocena problematyki, celu rozprawy i hipotez badawczych

➤ Problematyka

Przedstawiona do recenzji rozprawa jest bardzo ciekawym i oryginalnym opracowaniem, mieszczącym się w nurcie badań nad kryzysami i bankructwami przedsiębiorstw. Problematyka ta, choć coraz częściej podejmowana w polskich badaniach nadal stawia wiele pytań i wyzwań badawczych, co generuje olbrzymie zapotrzebowanie na projekty badawcze w tym obszarze. Prezentowana rozprawa doktorska odpowiada na to zapotrzebowanie, a jednocześnie wypełnia istniejącą lukę wiedzy i doświadczeń w zakresie skuteczności obowiązujących w Polsce regulacji prawnych upadłości i restrukturyzacji firm. Praca obejmuje obszerną analizę procesów restrukturyzacyjnych polskich przedsiębiorstw na tle zmian rozwiązań prawnych, regulujących procedury naprawcze i układowe, wdrożonych ustawą Prawo restrukturyzacyjne w 2015r. Jak sama Autorka sugeruje, wyodrębnienie procedur restrukturyzacyjnych w postaci osobnego aktu prawnego (obok obowiązującego od 2003 roku Prawa upadłościowego i naprawczego) miało charakter przełomowy i miało – w założeniach ustawodawcy a także w myśl dyrektywy PE i Rady UE – przynieść poprawę skuteczności procesów restrukturyzacyjnych tak z punktu widzenia dłużników, jak i ich wierzycieli. W efekcie, analizowane postępowania restrukturyzacyjne miały zastąpić tzw. postępowania naprawcze i skutkować redukcją liczby upadłości przedsiębiorstw w Polsce. Trzeba zgodzić się, że postulat ten wymaga aktualnie (czyli po 5 latach od wdrożenia nowych rozwiązań prawno-systemowych) weryfikacji w drodze gruntownych analiz prowadzonych w Polsce procesów restrukturyzacyjnych.

Rozprawa mgr Ulyany Zaremby przedstawia ocenę stanu rzeczy po 4 latach obowiązywania nowych uregulowań prawnych, tj. nowej ustawy Prawo restrukturyzacyjne i zmian w Prawie upadłościowym i stanowi kompleksowe studium teoretyczno - empiryczne postępowań restrukturyzacyjnych, analizowanych w dwóch perspektywach czasowych: w okresie od 2012 do 2015 oraz po wdrożeniu nowej ustawy, tj. 2016 - 2019. Autorka ocenia nie tylko skuteczność stosowanych w obu okresach instytucji / instrumentów prawnych, ale także uwzględnia pomiar kondycji finansowej przedsiębiorstw i jej wpływ na sposób zakończenia postępowań restrukturyzacyjnych. W tym sensie, **zaprezentowana rozprawa doktorska może stanowić bardzo ważne i wartościowe źródło wiedzy na temat wpływu zmian w legislacji z zakresu prawa upadłościowego i oddłużeniowego na skuteczność i sprawność postępowań naprawczych (restrukturyzacyjnych) wszczynanych wobec firm zagrożonych niewypłacalnością i niewypłacalnych. Nie ma zatem żadnych wątpliwości, że tak zdefiniowany zakres pracy pozostaje bardzo istotnym i aktualnym obszarem badawczym, tak z punktu widzenia celów poznawczych rozprawy, jak i z punktu widzenia jej użytecznego charakteru dla gospodarki (praktyki zarządzania, praktyki legislacyjnej i polityki regulacyjnej wobec bankrutujących firm).**

Należy podkreślić, że Autorka zademonstrowała bardzo dojrzały, interdyscyplinarny warsztat badawczy i z powodzeniem zbudowała rozprawę bazującą na wiedzy z obszarów nauk zarządzania i jakości, ekonomii i finansów, a także nauk prawnych. Co więcej – Autorce udało się zaprezentować problem badawczy w zróżnicowanych, ale dobrze zintegrowanych ze sobą kontekstach, tj:

- (1) W kontekście ekonomicznej teorii niewypłacalności i bankructwa;
- (2) W kontekście zarządzania przedsiębiorstwem w warunkach kryzysu ekonomicznego, finansowego czy organizacyjnego, prowadzącego do niewypłacalności;
- (3) W kontekście rozwiązań systemowych i instytucji prawnych stosowanych w procesach restrukturyzacyjnych.

Należy wyraźnie podkreślić aktualność i znaczenie tak zdefiniowanej problematyki rozprawy dla rozwoju nauk ekonomicznych i zarządzania, ale także dla praktyki gospodarczej (w tym rozwiązań legislacyjnych).

➤ Cel rozprawy

Definiując cel rozprawy, Autorka formułuje 4 kluczowe pytania badawcze (s. 12), które decydują o konstrukcji i logice modelu badawczego oraz o układzie treści w pracy. Taki zabieg jest jak najbardziej uzasadniony i pomocny w tworzeniu koncepcji pracy i modelu badawczego, a jednocześnie dokumentuje dojrzałość naukową Autorki. W efekcie, w poszukiwaniu odpowiedzi na pytania badawcze i zgodnie z deklaracją celu rozprawy (s. 13) – **jej celem jest wielopłaszczyznowa eksploracja i ocena zjawiska restrukturyzacji sądowej przedsiębiorstw w Polsce sensu stricto i sensu largo.**

Cel ten został zdekomponowany w postaci czterech celów szczegółowych (pomocniczych). Są to:

- (1) Omówienie interdyscyplinarnych zagadnień (prawne, ekonomiczne, zarządcze) związanych z przedmiotem badań;
- (2) Wielowymiarowa analiza postępowań upadłościowych, naprawczych i restrukturyzacyjnych w Polsce, z uwzględnieniem wpływu wdrożonych w 2015r. nowych uregulowań prawnych;
- (3) Zbadanie czasu trwania poszczególnych etapów postępowania restrukturyzacyjnego w odniesieniu do sytuacji finansowej firm;
- (4) Zidentyfikowanie czynników mających wpływ na przebieg i sposób zakończenia postępowania restrukturyzacyjnego.

W odniesieniu do deklaracji celu głównego rozprawy, trzeba zwrócić uwagę, że Autorka nie zadbała o określenie perspektywy czasowej i formalnej zamierzonej eksploracji i oceny restrukturyzacji sądowej. Wydaje się, że w sformułowaniu celu zabrakło wyraźnego odniesienia do ustawy Prawo restrukturyzacyjne z 2015r. – wszak to wdrożenie tych rozwiązań prawnych jest

głównym pretekstem do podjęcia badań, analiz i oceny sprawności i efektywności restrukturyzacji sądowej po 2015 r, podczas gdy badania wcześniejszego okresu mają stanowić jedynie bazę komparatywną. Odrębną kwestią jest użycie w brzmieniu celu głównego rozprawy terminu „wielopłaszczyznowa eksploracja”, który po pierwsze jest dość pretensjonalny, po drugie pozostaje niewyjaśniony – w jakim sensie badania są wielopłaszczyznowe? Sama Autorka nadmienia w dalszej części wstępu i w celu szczegółowym nr 2, że badania są wielowymiarowe – czy wielowymiarowość utożsamia z wielopłaszczyznowością? Choć to problemy czysto semantyczne i leksykalne, to jednak wprowadzają ryzyko niezrozumienia lub niewłaściwego zrozumienia przyjętych zadań badawczych.

Trochę inny charakter obiekcji dotyczy sformułowań celów szczegółowych. O ile, cele 2, 3 i 4 odnoszą się do właściwych badań empirycznych, w związku z tym nie podlegają dyskusji, o tyle cel nr 1 jest dyskusyjny. Omówienie zagadnień związanych z przedmiotem badań w kontekście ich interdyscyplinarności nie powinno stanowić celu rozprawy *in spe*. Wprowadzenie określonego aparatu pojęciowego, terminologii i definicji (czyli konstrukcja podstaw warstwy teoretycznej rozprawy) to przecież konieczne obowiązki Autora - badacza przed podjęciem badań w warstwie empirycznej. W tym sensie, uznaję, że stawianie takiego celu szczegółowego jest zbyt banalne, lub po prostu jest on błędnie sformułowany (nie wchodząc w szczegóły językowej interpretacji jego brzmienia).

Niezależnie od zgłoszonych powyżej uwag co do brzmienia celu głównego i celu szczegółowego nr 1, wyraźnie zaznaczam, że formalizacja celów rozprawy jest prawidłowa i prawidłowo oddaje intencje badawcze Doktorantki.

➤ Hipotezy

W odniesieniu do przyjętych w procesie badawczym hipotez głównej i trzech szczegółowych, **uznać je należy za logiczne, sensowne i co więcej wskazujące na głębokie rozumienie przez Autorkę realiów badanych zjawisk.** Niestety tutaj pewien niepokój budzi problem tożsamości hipotezy głównej z hipotezą szczegółową nr 1. W zasadzie obie te hipotezy dotyczą tego samego, mianowicie oddziaływania nowej instytucji prawnej jaką jest wdrożona w 2015r. restrukturyzacja sądowa na redukcję liczby upadłości, likwidacji, czy niewypłacalności firm. Fakt nieznacznie różniące się sformułowania tych hipotez nie odbiera im tożsamego znaczenia. W rezultacie warto zapytać Autorkę, dlaczego?, po co? w hipotezie szczegółowej nr 1 powtarza założenie hipotezy głównej? Innym, znacznie mniej dotkliwym mankamentem są dość złożone sformułowania hipotez badawczych. Autorka, dążąc prawdopodobnie do precyzji wypowiedzi stosuje tutaj brzmienia złożone, rozbudowane, w pewnym sensie przerostowe, a także sformułowania o charakterze pleonazmów (np. ograniczenia skali upadłości i likwidacji przedsiębiorstw – gdzie dla celów poznawczych wystarczyłoby jedno z tych określeń, tj. upadłości). W efekcie takie podejście może być kłopotliwe w kontekście formalnego rozumienia

pojęcia „hipoteza badawcza”¹. Dodatkowo, jeśli uwzględnić powszechnie przyjęte w nauce zasady konstruowania i weryfikowania hipotez, takie jak: (1) hipoteza powinna być jednoznaczna, ścisła i prostą odpowiedzią na konkretne pytanie, (2) hipoteza musi być sprawdzalna, tj. powiązana bezpośrednio albo pośrednio z faktami poddanymi obserwacji; to propozycja Autorki sformułowania hipotez w postaci zdań wielokrotnie złożonych może spowodować perturbacje w procesie ich weryfikacji.

Niezależnie od zgłoszonych powyżej obiekcji wobec warstwy językowej sformułowań celów i hipotez badawczych należy zaznaczyć, że zaprezentowana we wstępie do rozprawy koncepcja badań i jej rozwinięcie w postaci pytań badawczych, celów oraz hipotez zasługuje na bardzo wysoką ocenę. Koncepcja ta jest czytelna i wyraźnie ujawnia intencje badawcze Doktorantki. Już w tej części recenzji zauważam, że Doktorantka przeprowadziła konsekwentnie cały proces badawczy z sukcesem, tym samym zrealizowała cel badawczy pracy i dokonała weryfikacji wszystkich przyjętych hipotez badawczych.

(2) Ocena struktury i treści rozprawy oraz metodyki badań

➤ Struktura rozprawy

Praca obejmuje tekst ustrukturyzowany w postaci trzech wyraźnie wyodrębnionych, ale korespondujących ze sobą części (rozdziałów) i zakończenia, zawierającego konkluzje badawcze i syntezę wniosków końcowych. Taka konstrukcja pracy pozwala na wyważenie jej warstw teoretycznej i empirycznej. Ta pierwsza zawiera się w rozdziale I, podczas gdy empiria stanowi kanwę przedmiotową w rozdziałach II i III. **Trzyczęściowy układ treści i jej struktura są logiczne, konsekwentne i pozwalają na kompletny opis procesu badawczego, dążącego do weryfikacji przyjętych hipotez badawczych.**

Niestety pewne mankamenty tkwią w proporcjach pracy. Z punktu widzenia postawionego celu rozprawy oraz przyjętych hipotez badawczych wydaje się, że udział części badań teoretycznych jest zbyt skąpy. Studia literaturowe, zwarte w rozdziale I stanowią ok. 17 proc. zawartości rozprawy i pozostawiają pewien niedosyt (zarzuty poniżej, w części oceny warstwy teoretycznej rozprawy). Wydaje się, że pogłębienie warstwy teoretycznej, a jednocześnie wzmocnienie jej znaczenia w procesie weryfikacji hipotez znacznie podniosłoby walory pracy w jej płaszczyźnie poznawczej i pragmatycznej. Z kolei udział warstwy empirycznej przekraczający 80 proc.

¹ Hipoteza (gr. Hypóthesis) oznacza konkretne, klarowne przypuszczenie, mające ułatwić (naukowe) wyjaśnienie zjawiska. Hipoteza więc to domysł lub założenie oparte na prawdopodobieństwie a wymagające sprawdzenia. Hipoteza może być rozumiana również jako konkretna propozycja brzmienia twierdzenia naukowego – zdania twierdzącego o istnieniu jakiejś zależności, mechanizmu funkcjonowania, prawdopodobieństwa zachodzenia procesu, różnicy, itp.

zawartości rozprawy można uznać za bardzo solidną podstawę do procesu weryfikacji hipotez badawczych. Ta cecha pracy niejako rehabilituje Doktorantkę wobec powyższego zarzutu.

Poddając strukturę rozprawy wnikliwej analizie, należy podkreślić prawidłowe sekwencje prezentowanych treści. Pomimo pewnych niewielkich luk w części teoretycznej, wywód Autorki jest konsekwentny, logiczny i przemyślany i z pewnością gwarantuje finalizację postępowania badawczego w formie weryfikacji hipotez badawczych.

➤ Warstwa teoretyczna

Pierwsza część rozprawy (rozdział I oraz 2.1.) to raport ze studiów literaturowych z obszarów: zarządzania organizacjami w warunkach kryzysowych, teorii bankructwa oraz prawnych regulacji z zakresu upadłości i restrukturyzacji. Ta część stanowi warstwę teoretyczną rozprawy i zgodnie z deklaracją celu szczegółowego nr 1, buduje adekwatny aparat pojęciowy dla rozpatrywanych zjawisk w różnych kontekstach – od kontekstu ekonomicznego, po prawny. W tym sensie rozdział I demonstruje zapowiadaną multidyscyplinarność podejścia do analizowanej problematyki.

I tak w podrozdziale 1.1., Doktorantka dokonuje systematyzacji wiedzy o zarządzaniu w warunkach kryzysowych w przedsiębiorstwie oraz buduje związek przyczynowo skutkowy między sytuacją kryzysową a przesłankami bankructwa. To fragment rozprawy wyraźnie zlokalizowany w obszarze nauk o zarządzaniu. W kolejnym podrozdziale z kolei, Autorka skrupulatnie omawia pojęcie upadłości i restrukturyzacji w świetle teorii bankructwa, a więc w kontekście teorii ekonomii. W końcu w podrozdziale 1.3. znajdujemy kontekst prawny omawianych pojęć – tym razem upadłość i restrukturyzacja rozpatrywane są jako instytucje prawne. Układ taki należy uznać za prawidłowy i odpowiadający wymogom tworzenia warstwy teoretycznej rozprawy doktorskiej. Doktorantka zademonstrowała faktyczną umiejętność prowadzenia krytycznej analizy literatury przedmiotu i zdolność do adekwatnej selekcji materiału źródłowego. Imponujące są autorskie propozycje systematyzacji wiedzy, pojęć, terminologii, klasyfikacji, itp., zawarte w podrozdziałach 1.1. i 1.2. Na wyróżnienie zasługują szczególnie:

- (1) Autorski schemat scenariuszy prawdopodobieństwa przetrwania organizacji po rozpoczęciu restrukturyzacji (schemat nr 1, s. 22);
- (2) Bardzo udana systematyzacja terminologiczna w odniesieniu do pojęć: bankructwo, niewypłacalność, upadłość, itp...(tabele 1 i 2, s. 25 i 26);
- (3) Ważny i dojrzały opis współzależności źródeł kryzysu w przedsiębiorstwie i potencjalnych przyczyn bankructwa (podrozdział 1.1.2, s. 30-35);
- (4) Dobry, kompletny przegląd teorii bankructwa (podrozdział 1.2), w tym doskonałe zestawienie podejść do zagadnienia bankructwa w różnych nurtach i koncepcjach teoretycznych w ekonomii (tabela 3., s. 50-51).

Elementy te świadczą o dojrzałości badawczej Doktorantki, jej krytycznej postawie wobec źródeł literaturowych oraz umiejętności konceptualizacji i systematyzacji wiedzy z różnych obszarów w analizowanym kontekście. Dodatkowo podkreślić należy, że Autorka swobodnie operuje pojęciami z zakresu ekonomii, zarządzania i prawa, co czyni część teoretyczną rozprawy faktycznie interdyscyplinarną.

Omawiane zalety rozdziału I nie oznaczają bynajmniej, że Autorka nieomylnie przeprowadziła analizę krytyczną literatury przedmiotu. Niestety muszę zwrócić uwagę na dość poważny **problem semantyczny w określeniu „sytuacja kryzysowa w przedsiębiorstwie”**. Pani Zaremba upatruje w tej kategorii wszelkich źródeł problemów z niewypłacalnością, potencjalnie prowadzących do bankructwa firmy. Już w podrozdziale 1.1. opisuje różnorodne zakłócenia w funkcjonowaniu organizacji i mianuje je niesłusznie wspólnym określeniem „sytuacja kryzysowa”. Należałoby bardzo wyraźnie zaznaczyć, że – o ile nie chodzi o mowę potoczną – **konieczne jest rozróżnienie dwóch różnych przecież zjawisk / zdarzeń w firmie, tj: „sytuacji kryzysowej” i „kryzysu organizacyjnego” czy „kryzysu w przedsiębiorstwie”**.

Rozróżnienie takie jest powszechnie uznane i przyjęte w profesjonalnym, mainstreamowym, anglosaskim podejściu do zarządzania kryzysem w organizacjach. Znaczący w tym nurcie badań nad kryzysami amerykański *Institute for Crisis Management (ICM)*, w wydawanym corocznie od 30 lat raporcie „*Annual Crisis Report*”² różnicuje kryzysy organizacyjne z punktu widzenia ich źródeł (zapalników), a także z punktu widzenia cyklu ich przebiegu. W tej pierwszej klasyfikacji ICM odróżnia kryzysy wywołane błędami zarządczymi, prowadzące do kryzysu finansowego (płatniczego), od sytuacji kryzysowych wywołanych przez czynniki losowe i egzogeniczne, prowadzące do krótkotrwałych zwykle perturbacji w działalności firmy. W drugiej klasyfikacji ICM różnicuje kryzysy organizacyjne o charakterze tłącym się (*smoldering*), np. kryzys niewypłacalności czy utraty płynności finansowej i sytuacje kryzysowe o charakterze nagłym, zaskakującym (*sudden*), np. kryzys wizerunkowy wywołany negatywnymi opiniami o firmie, lub kryzys wywołany katastrofą losową.

Na tym tle, należy zwrócić Doktorantce uwagę na fakt, że obiektem jej postępowania badawczego są – w przywołanym podejściu – kryzysy organizacyjne (tutaj kryzysy finansowe, wymagające podjęcia szeregu systematycznych działań naprawczych w rozumieniu działań poprawiających kondycję finansową firmy w celu oddalenia zagrożenia bankructwem), a nie sytuacje kryzysowe, rozumiane jako nagłe negatywne zwroty w funkcjonowaniu firmy, zwykle nie wymagające długookresowych programów restrukturyzacyjnych, a jedynie efektywnych programów zarządzania sytuacją kryzysową. To dlatego uznaję **stosowanie przez Autorkę pojęcia „sytuacja kryzysowa” i jego utożsamianie z kategorią „kryzys w organizacji” (lub „kryzys w przedsiębiorstwie”) za nieprawidłowe, a przynajmniej mylące**. Szkoda więc, że Doktorantka nie dołożyła w tym obszarze należytej staranności i w efekcie powieliła i utrwaliła panujący w literaturze polskojęzycznej chaos pojęciowy i nieprawidłowość zamiennego stosowania

² <https://crisisconsultant.com/icm-annual-crisis-report/>

terminów „kryzys w organizacji” i sytuacja kryzysowa”. Na tle tych rozważań, stwierdzić należy, że Autorka nie podjęła trudu wypracowania kompromisowego rozumienia pojęcia „kryzys w przedsiębiorstwie” w ujęciu kryzysu jako przesłanki bankructwa. Jedynym usprawiedliwieniem dla Pani Zaremby może być fakt, że faktycznie w literaturze polskiej nie znajdujemy uporządkowania semantycznego omawianych zjawisk. Polscy autorzy dość swobodnie operują takimi pojęciami jak: kryzys przedsiębiorstwa, sytuacja kryzysowa, zjawiska kryzysowe, zarządzanie przedsiębiorstwem w kryzysie, zarządzanie kryzysem w przedsiębiorstwie, itp. Niestety recenzowana praca nie przyczynia się do uporządkowania opisywanych problemów terminologicznych.

Inną wadą podrozdziału 1.1. jest **pominięcie w rozważaniach kontekstu makroekonomicznego kryzysu i jego morfologii**. Nie chodzi mi o szerokie przedstawienie makroekonomicznej teorii cyklu koniunkturalnego jako takiej, tylko o wskazanie teorii koniunktury w kontekście makroekonomicznych czynników kryzysogennych. Doktorantka w ogóle nie rozpatruje tego wątku. Odwrotnie na str. 42, za E. Mączyńską przedstawia cztery nurty literatury ekonomicznej mające wpływ na koncepcję zarządzania kryzysem, nie wspominając o klasycznej i neoklasycznej teorii makroekonomii z teorią cyklu koniunkturalnego łącznie. Zupełny brak nawiązań do istoty kryzysu w skali makroekonomicznej można uznać za osłabiający walory merytoryczne tej części rozprawy. Szkoda też, że Autorka nie uwzględnia bardzo istotnej zależności / korelacji między nasileniem stopy upadłości a fazą cyklu koniunkturalnego. Otóż, stopa upadłości wyraźnie reaguje wzrostowo w faach dekoniunktury (recesji i kryzysu właściwego). Relacja ta jest w badaniach bezdyskusyjna i była wielokrotnie empirycznie potwierdzana, zarówno w perspektywie polskiej, jak i badań i porównań międzynarodowych.³ Dodatkowo szkoda, że Autorka nie rozwinęła wątku związanego z cyklem i trajektoriami życia przedsiębiorstwa wg cytowanego J. Argentiego i jego związków z cyklami koniunkturalnymi.

Podobne zastrzeżenia budzi niedoborowy opis restrukturyzacji jako instytucji prawnej – podrozdział 1.3. O ile na wyróżnienie zasługuje fakt, że Doktorantka przedstawiła kompletny rys historyczny kształtowania się regulacji prawnych upadłości w prawodawstwie polskim, o tyle pewien niedosyt wzbudza **brak omówienia rozwiązań prawnych w innych krajach**⁴. Sprawy nie załatwia stwierdzenie, że europejską kulturę prawną w zakresie prawa upadłościowego kształtują wpływy legislacji amerykańskiej. Czy Autorka uznaje rozwiązania amerykańskie za wzorcowe? Czy obowiązujące dyrektywy UE należy uznać za wzorcowe? Niestety lektura podrozdziału 1.3.

³ Problematyka makroekonomicznych uwarunkowań upadłości przedsiębiorstw stanowi bardzo istotny obszar badań empirycznych w Polsce. Należy tutaj przede wszystkim wymienić prace: D. Appenzeller [1998; 2004], D. Hadasik [1998], J. Muszyńskiej i E. Zdunek [2007], B. Twardochleb [2007], T. Korola [2008], J. Pocięchy i B. Pawełek [2011], A. Bieniasza i Z. Gołasza [2014] oraz T., Kuciński K., Mączyńska E., Kasiewicz S., Krysiak Z., Grzegorzewska E. [2009], Krajewski J. Tokarski A., Tokarski M [2019].

⁴ W Polsce wydane zostało bardzo udane omówienie systemów prawa upadłościowego w UE: Zedler F., Hrycaj A., Filipiak P. [2011], Europejskie prawo upadłościowe, Komentarz, Lex Wolters Kluwer business, Warszawa. Inna warta uwagi praca to: Modele postępowań upadłościowych w Polsce i wybranych krajach UE, red. S. Morawska, [2011] Warszawa.

nie daje odpowiedzi na te pytania. Szkoda! W rezultacie rozdział 1.3. koncentruje się na opisie upadłości i restrukturyzacji jako kategorii prawnej w myśl przepisów prawa obowiązujących w Polsce bez odniesień do doświadczeń innych krajów. A przecież Doktorantka sama stwierdza, że polska legislacja w tym zakresie jest w wielu aspektach wadliwa, niesprawna i jako taka wymaga dalszych adaptacji i modyfikacji. Omawiana wada (brak opisu upadłościowych rozwiązań prawnych z innych krajów) przenosi się również na kolejne zastrzeżenie, tj. **brak opisu regulacji prawnych mających zastosowanie w międzynarodowych postępowaniach upadłościowych i restrukturyzacyjnych**. Warto tymczasem nadmienić, że rozwiązania niektórych krajów europejskich zasługują na uwagę i mogą stanowić dobry benchmark dla regulacji krajowych. Warto też zauważyć, że w ostatnich 3 latach wiele krajów, w tym Niemcy, Austria, Szwajcaria, Hiszpania, Włochy, Wlk. Brytania, Belgia wprowadziły dość istotne zmiany i nowelizacje prawa upadłościowego i naprawczego. Co ciekawe, choć były to w większości zmiany nawiązujące do najnowszej dyrektywy PE i RUE z 2019r., mającej między innymi na celu harmonizację rozwiązań prawnych, to jednak regulacje w poszczególnych krajach różnią się między sobą. Szkoda, że Doktorantka pominęła doświadczenia tych krajów.

Ocena treści podrozdziału 1.3. musi być rozpatrywana na tle analizy treści podrozdziału 2.1., który z punktu widzenia zawartości merytorycznej stanowić powinien continuum 1.3. Zarówno opis rozwiązań prawnych dedykowanych zadłużonym firmom, omówienie specyfiki i czterech typów postępowań restrukturyzacyjnych (2.1.2), jak i postępowań upadłościowych z punktu widzenia regulacji prawnych (2.1.3) to ważna i dobrze opracowana część rozprawy. **Niejasny jest jednak zabieg wyodrębnienia tych treści do podrozdziału 2.1. w zamian za kontynuację podrozdziału 1.3.** Doktorantka wyraźnie oddzieliła od siebie powiązane ze sobą treści - z jednej strony w rozdziale I umieściła opis regulacji prawnych z zakresu upadłości w kontekście historycznym / ewolucyjnym, z drugiej strony w 2.1. przedstawiła aktualny stan prawny omawianych instytucji i regulacji prawnych.

Konkludując próbę oceny warstwy teoretycznej rozprawy trzeba jednoznacznie stwierdzić, że Doktorantka wykazała się praktyczną umiejętnością prowadzenia krytycznej analizy literatury przedmiotu oraz zdolnością do konceptualizacji i systematyzacji multidyscyplinarnej wiedzy w analizowanym obszarze. Studia literaturowe obejmują blisko 180 pozycji literatury (w dominującej części są to pozycje z ostatnich kilkunastu lat), w tym 32 pozycje angielskojęzyczne oraz odniesienia do 32 aktów prawnych. Uwzględniając problematykę, jej zakres i interdyscyplinarność, taką bazę literaturową uznaję za wystarczającą podstawę do stworzenia warstwy teoretycznej rozprawy. Opisane powyżej trzy obiekcje nie zmieniają wysokiej oceny tej części pracy.

➤ Warstwa empiryczna

W mojej ocenie na warstwę empiryczną pracy składają się podrozdziały 2.2. i 2.3 oraz cały rozdział III. W rozdziale II (z pominięciem 2.1., który powyżej zakwalifikowano do części

teoretycznej rozprawy), Autorka raportuje nasilenie, przebieg oraz cechy postępowań upadłościowych w latach 2012 -2019 (2.2.) oraz postępowań restrukturyzacyjnych w okresie 2016-2019, czyli od momentu wdrożenia Prawa restrukturyzacyjnego (2.3). W tej części pracy Pani Zaremba przedstawia bardzo bogaty materiał statystyczny i faktograficzny dotyczący skali i cech przekrojowych procesów upadłości i restrukturyzacji sądowych na tle danych o demografii przedsiębiorstw w Polsce. Autorka bardzo umiejętnie wykorzystuje tutaj myślenie analityczne i buduje „dramaturgię” kolejnych wątków, prowadząc czytelnika przez skrupulatną analizę statystyczną obu rodzajów postępowań. Na uznanie zasługuje fakt, że w analizie tej zbadano rozkłady upadłości i restrukturyzacji w perspektywie różnych cech podmiotów, tj: z punktu widzenia:

- (1) Form organizacyjno - prawnych podmiotów;
- (2) Rodzajów ich działalności;
- (3) Zróżnicowania regionalnego (w skali województw z użyciem ilorazów lokalizacji);
- (4) Cyklu / długości życia podmiotu (od zarejestrowania do otwarcia postępowania określonego typu).

Należy podkreślić, że Doktorantka zgromadziła bardzo bogaty materiał statystyczny i analityczny - dane ilościowe i strukturalne dotyczące całej populacji firm poddawanych w Polsce postępowaniom obu typów w okresie ostatnich 8 – 9 lat. W tej części więc są to badania pełnopolacyjne, a nie badania próbek reprezentatywnych statystycznie. Dodatkowo badania obejmują natężenie, dynamikę i wielomianowe struktury analizowanych postępowań. Cecha ta stanowi bardzo istotny walor rozprawy i stanowi solidną podstawę do weryfikacji hipotezy badawczej H1.

Analizując zawartość rozdziałów 2.2. i 2.3. nie zgłaszam żadnych zastrzeżeń, ani do warstwy metodycznej, ani formalnej czy technicznej przeprowadzonych badań. Odwrotnie, trzeba podkreślić, że Doktorantka profesjonalnie opracowała i zaprezentowała ogromny materiał statystyczny w różnych przekrojach i strukturach, z użyciem adekwatnych statystyk opisowych. Jedynym wyjątkiem są wykresy 11 i 17, które z powodu wybranego typu wykresu pozostają słabo czytelne i nieperswazyjne.

Trzecia, najbogatsza część rozprawy, tj. rozdział III (stanowiący ok. 37% zawartości) to bardzo dogłębna analiza przebiegu i wyników postępowań restrukturyzacyjnych w odniesieniu do kondycji finansowej procedowanych firm. Ta część, stanowiąc najważniejszą warstwę empiryczną rozprawy, pozwala na proces weryfikacji przyjętych hipotez badawczych H2 i H3 i definiuje dalsze obszary badawcze w tej dziedzinie. Struktura tej części rozprawy jest bardzo szczegółowa i pozwala na wyłonienie i diagnozę głównych właściwości kondycji finansowej analizowanych firm w restrukturyzacji.

Rozdział III rozpoczyna szczegółowa analiza liczby i typów postępowań restrukturyzacyjnych, przeprowadzanych na mocy Prawa restrukturyzacyjnego z 2015 roku w okresie 2016 -2019 (podrozdział 3.1.). Autorka przedstawia tutaj konsekwentnie statystyki dotyczące postępowań z

zatwierdzonym układem, umorzeń postępowań oraz przypadków upadłości i likwidacji podmiotów wcześniej restrukturyzowanych. Łącznie analizie podlegało 847 postępowań restrukturyzacji sądowej ujawnionych w latach 2016-2019 w Monitorze Sądowym i Gospodarczym. Ponownie trzeba podkreślić, że omawiane badania mają wymiar pełno-populacyjny. Badania te są wieloprzekrojowe i ukazują postępowania:

- (1) w czterech ustawowych kategoriach (postępowania o zatwierdzenie układu, przyspieszone układowe, układowe i sanacyjne);
- (2) według ich statusu i rezultatu wg stanu na dzień 18 sierpnia 2020 roku;
- (3) z uwzględnieniem zróżnicowania regionalnego.

Kolejny wątek tej analizy, zawarty w podpodrozdziale 3.1.1. to analiza postępowań zamkniętych zatwierdzeniem układu z uwzględnieniem czterech kategorii restrukturyzacji oraz etapów postępowania. Podobne analizy przeprowadzono dla: umorzonych postępowań restrukturyzacyjnych (3.1.2.) oraz upadłości i likwidacji po restrukturyzacji (3.1.3.). Taki układ analizy postępowań restrukturyzacyjnych umożliwił wgląd w praktykę i rezultaty funkcjonowania ustawy Prawo restrukturyzacyjne w okresie pierwszych czterech lat jej obowiązywania. Zawartość podrozdziału 3.1. zasługuje na wysoką ocenę i pełną akceptację jako podstawy do weryfikacji hipotezy nr 1 i hipotezy głównej.

W dalszej części rozdziału III, Doktorantka przeprowadza formalną analizę kondycji finansowej restrukturyzowanych firm. Imponuje tutaj determinacja Pani Zaremby jeśli chodzi o możliwość pozyskania danych źródłowych (sprawozdań finansowych) z analizowanych firm. Udało się zgromadzić kompletne dane dla 709 podmiotów spośród 847 wobec których uruchomiono w badanym okresie postępowanie restrukturyzacyjne. Oznacza to uzyskanie realnego wskaźnika pokrycia populacji w próbie badawczej na poziomie blisko 85 proc. To bardzo mocna strona recenzowanych badań.

Autorka dokonuje analizy zagregowanych danych finansowych w następującym, typowym w ocenach standingu finansowego układzie:

- (1) wartość majątku restrukturyzowanych firm;
- (2) zyskowość na tle statusu postępowania;
- (3) wartość kapitałów a status postępowania;
- (4) struktura majątkowo – kapitałowa restrukturyzowanych firm;
- (5) analizy wskaźnikowe restrukturyzowanych firm, w tym pomiar płynności, rentowności, zadłużenia i sprawności działania.

Nie mam żadnych wątpliwości, że omawiane analizy zostały przeprowadzone poprawnie, a ich wyniki zostały prawidłowo i starannie zaprezentowane. Doktorantka adekwatnie dobiera formy prezentacji danych w różnych przekrojach: zestawienia tabelaryczne, wykresy słupkowe, kolumnowe, wykresy rozrzutu / skupień, wykresy rozstępów, diagramy kołowe, wykresy periodyczne. Szkoda, że nie w każdym przypadku tym prezentacjom danych towarzyszą

statystyki opisowe (w zasadzie nierozpoznana jest logika ich umieszczania lub nieumieszczania). Niemniej, **trzeba jednoznacznie ocenić analizowaną część empirii za bardzo udaną i profesjonalnie sporządzoną, a co najważniejsze stanowiącą bardzo solidny materiał badawczy, ważny z punktu widzenia procesu weryfikacji hipotez H₂ i H₃.**

Jak wynika z przeprowadzonej analizy – postępowania restrukturyzacyjne w realiach nowej ustawy wykorzystują w Polsce przedsiębiorstwa, których kondycja finansowa od dłuższego czasu wykazuje poważne mankamenty. Najpoważniejsze problemy to: stosunkowo wysokie wskaźniki zadłużenia, niewielkie zdolności do generowania zysku (trwale niska lub ujemna rentowność); ujemne wartości kapitału własnego. Ważnym wnioskiem z tych badań jest również konstatacja, że najpoważniejsze perturbacje finansowe dotyczą tych firm, wobec których nastąpiła odmowa zatwierdzenia układu bądź umorzenie postępowania.

Na tle tych wniosków **pojawia się jedna wątpliwość dotycząca strony metodycznej zaprezentowanych w rozprawie badań – Czy nie należało podjąć próby zbadania restrukturyzowanych firm przy użyciu modeli prognozowania / predykcji bankructwa?** Chodzi o znane i stosowane w praktyce analitycznej modele dyskryminacyjne, wśród których warto wymienić te kultowe jak model Z Altmana i te adoptowane do warunków polskich, np. model Hadasik, model Gajdka - Stos, czy model Z5INE-PAN. Co ciekawe – Autorka cytuje w swojej rozprawie bardzo udane opracowanie zestawiające i oceniające walory aplikacyjne różnych modeli dyskryminacyjnych (*Hamrol M., Chodakowski J., Prognozowanie zagrożenia finansowego przedsiębiorstwa. Wartość predykcyjna polskich modeli analizy dyskryminacyjnej, „Badania Operacyjne i Decyzje” 2008*), a jednak nie odnosi się do ewentualnej ich przydatności w koncepcji swoich badań. Jestem przekonana, że próba zastosowania wybranych modeli dyskryminacyjnych do badania stanu choćby wybranej próby z badanej populacji firm wzbogaciłaby bardzo istotnie część analizy dotyczącą kształtowania się sytuacji finansowej restrukturyzowanych i z dużym prawdopodobieństwem pozwoliłaby na pogłębienie wniosków w tej części analizy.

Praca zakończona jest zestawem wniosków podsumowujących przeprowadzone postępowanie badawcze. Zakończenie to stanowi zgrabną reasumpcję końcową wszystkich konkluzji badawczych i stanowi podstawę weryfikacji głównej hipotezy badawczej i w części hipotez pomocniczych. Niestety, w zakończeniu doktorantka nie zdecydowała się – a szkoda! – na **skatalogowanie głównych wniosków i rekomendacji dla legislatora oraz dla potencjalnych dłużników stojących przed wyzwaniem podjęcia próby restrukturyzacji.** Po lekturze wstępu do rozprawy, wydawało się, że tak właśnie Doktorantka postrzega swoją misję: zbadać przebieg restrukturyzacji sądowych realizowanych na mocy ustawy z 2015 roku, w celu ustalenia efektywności i skuteczności tych procesów. W konkluzjach Autorka przedstawia wady przebiegu tych postępowań i ich dość rozczarowujące rezultaty, jednak nie buduje zaleceń modyfikacji przepisów prawa, czy systemu organizacji tych procesów. Podobnie, w zakończeniu nie znajdziemy rekomendacji czy porad dla podmiotów wszczynających postępowania restrukturyzacyjne.

Inne rozczarowanie wynika z faktu, że Doktorantka pomija w zakończeniu przynajmniej dwie bardzo ważne kwestie, tj.: (1) nie stawia jednoznacznych odpowiedzi na pytania badawcze opisane we wstępie do rozprawy i (2) nie udziela jednoznacznej informacji co do realizacji celu głównego i celów pomocniczych rozprawy. Autorka wprawdzie stwierdza na s. 291, że „zrealizowanie głównego celu badań pozwala na stwierdzenie...” to jednak nie dokumentuje osiągnięcia zamierzonych celów badawczych.

Doktorantka sugeruje, że problematyka restrukturyzacji sądowej domaga się dalszych badań i weryfikacji skuteczności wdrożonych w 2015 roku rozwiązań i instytucji prawnych. Ta część wypowiedzi Pani Zaremby powinna być wysoko oceniona, świadczy bowiem o rzetelności badawczej i pokorze Doktorantki wobec podjętej – niełatwej przecież – problematyki. Za bardzo udany i kompletny uważam katalog obszarów dalszych eksploracji naukowych, opisany przez Doktorantkę na s. 291 i 292. Cieszy też deklaracja Pani Zaremby, że zamierza kontynuować badania naukowe mające na celu zwiększenie skuteczności restrukturyzacji sądowej w Polsce. Trzymam kciuki za powodzenie kolejnych projektów badawczych w tym zakresie, włącznie z habilitacją.

➤ **Metodyka badań empirycznych**

Zakres i szczegółowość badań korespondują bezpośrednio i poprawnie z celem rozprawy i przyjętymi hipotezami badawczymi. Nie ma żadnych wątpliwości, że konstrukcja tej części rozprawy pozwala na realizację zakładanych zadań badawczych i tym samym na rzeczową weryfikację przyjętych hipotez.

O ile zaprezentowane badania nie budzą poważnych zastrzeżeń metodycznych (odwrotnie, trzeba docenić ich rozległość, ogrom wykorzystanych źródeł i podkreślaną już wielokrotnie pełno-populacyjność badań), o tyle pewne wątpliwości wzbudza fakt ograniczenia się tylko do komponenty badań wtórnych. Takie podejście narusza pożądaną w rozprawach doktorskich zasadę triangulacji metodycznej. Triangulacja jest jednym z bardzo często wykorzystywanych podejść do prowadzenia badań naukowych, głównie w obszarze nauk społecznych, zwłaszcza w odniesieniu do złożonych zagadnień lub obszernych ewaluacji. Opiera się na wzajemnej kontroli i pogłębieniu wyników badań poprzez zastosowanie różnych technik i podejść do badanego zagadnienia. Triangulacja metodyczna oznacza również jednoczesne zastosowanie ilościowych i jakościowych metod badawczych, co daje w efekcie możliwość weryfikacji informacji pochodzących z różnorodnych źródeł.⁵

⁵ Najczęściej mówi się o triangulacji w kontekście zapewnienia różnorodności metod, danych lub badanych. Zwielokrotnienie dotyczy trzech różnych płaszczyzn badania, tj.: (1) stosowanych metod i technik badawczych, (2) analizowanych źródeł danych (pierwotnych i wtórnych), (3) perspektyw badacza, liczby osób biorących udział w badaniu (zarówno po stronie zespołu badawczego, jak i grup badanych).

Doktorantka zrezygnowała w zasady triangulacji – a szkoda, bo z pełnym przekonaniem stwierdzam, że **wzbogacenie warstwy empirycznej o komponentę badań pierwotnych istotnie podniosłoby wiarygodność całego procesu badawczego**. Chodzi mi o zastosowanie ewentualnych sondaży opinii (ankiety) lub wywiadów w restrukturyzowanych firmach. Oczywiście w przypadku badań pierwotnych chodziłoby o wyłonienie jakiejś próbki spośród ponad ośmiuset podmiotów zakwalifikowanych do badań ilościowych. Wydaje się, że w przypadku próby ankietyzacji wystarczyłoby podjąć próbę dotarcia do ok. 20 proc. populacji restrukturyzowanych podmiotów. W przypadku wywiadów pogłębionych taka próbka mogła by być zredukowana do ok. 3 proc. podmiotów. W końcu warto byłoby rozważyć metodę case study jako metodę badawczą – w przypadku której pogłębiony, szczegółowy opis przebiegu procesu restrukturyzacji mógłby dotyczyć kilku typowych i/lub atypowych przypadków. W końcu, można by rozważyć zastosowanie metody badań eksperckich (delfickich), które można by zrealizować z udziałem zarówno doradców restrukturyzacyjnych jak i syndyków masy upadłościowej, czy sędziów komisarzy.

Inna uwaga dotycząca warstwy metodycznej rozprawy odnosi się do badań kondycji finansowej restrukturyzowanych przedsiębiorstw. Doktorantka przedstawia w rozdziale III postępowanie badawcze bazujące na typowym podejściu do analizy finansowej w przedsiębiorstwie (od analizy bilansowej, po analizę wskaźnikową). Tymczasem - o czym była już mowa - wydaje się, że **zasadnym byłoby użycie nieco bardziej wyrafinowanych metod diagnozowania kondycji finansowej restrukturyzowanych firm – tutaj: metod analizy dyskryminacyjnej i modeli predykcji bankructwa**, czyli metod dedykowanych przedsiębiorstwom zagrożonym niewypłacalnością czy upadłością.

(3) Ocena warstwy prezentacyjnej, redakcyjnej i edycyjnej

Praca została zaprezentowana w sposób staranny z zachowaniem wymogów technicznych i edycyjnych dla konstrukcji prac naukowych. Struktura tekstu jest prawidłowa, poszczególne wątki myślowe oddzielone w postaci dobrze skonstruowanych akapitów. Rozprawa zawiera bogaty materiał ilustracyjny (wykresy, rysunki, tabele), wszystkie odpowiednio ponumerowane, opatrzone tytułami i źródłami ich pochodzenia. Doktorantka posługuje się adekwatnym językiem opisu, świadczącym o jej dojrzałości naukowej i głębokim znawstwie problematyki. Na uwagę zasługuje fakt, że praca jest napisana poprawną polszczyzną, bez błędów literowych, ortograficznych, gramatycznych czy leksykalnych. W tekście odnalazłam nieliczne uchybienia składni, co jednak nie obniża bardzo wysokiej oceny językowej strony rozprawy.

Wadą redakcyjną jest stosowanie w niektórych częściach tekstu samych nazwisk cytowanych autorów z inicjałami imienia, a czasami nazwisk z imieniem autora. Uwaga krytyczna dotyczy również nieprawidłowych lub niepełnych not bibliograficznych odnoszących się do źródeł internetowych (nie wszędzie podano datę dostępu).

(4) Pytania do Autorki

Na tle powyżej sformułowanych opinii, recenzent podaje Doktorantce pod rozwagę następujące kwestie (dylematy) i pytania:

- (1) Czy badanie kondycji finansowej firm zgłoszonych do postępowań restrukturyzacyjnych przy użyciu modeli dyskryminacyjnych może być pomocne w podejmowaniu sądowych decyzji o zatwierdzaniu układu?
- (2) Jak na tle wyników badań prezentowanych w rozdziale III, Autorka ocenia wpływ poszczególnych parametrów standingu finansowego restrukturyzowanej firmy na status postępowania restrukturyzacyjnego?
- (3) Jak wyjaśnić stwierdzony brak związków pomiędzy zyskownością a rodzajem postępowania restrukturyzacyjnego, wybranego w celu poprawy pozycji finansowej?
- (4) Jakie są konkretne rekomendacje pobadawcze dla polskiego legislatora? Jakie kierunki zmian / modyfikacji/ nowelizacji prawa upadłości i restrukturyzacji zaleca Autorka w perspektywie najbliższych 3 lat?
- (5) Jakie są konkretne rekomendacje pobadawcze dla podmiotów wszczynających postępowanie restrukturyzacyjne?

(5) Konkluzja recenzji

Wszystkie, przedstawione w niniejszej recenzji opinie i uwagi są rezultatem wnikliwej lektury przedstawionej rozprawy doktorskiej i oddają jej faktyczną ocenę. Choć – jak wielokrotnie podkreślam w recenzji – to rozprawa doktorska na bardzo wysokim poziomie naukowym, to jednak zwracam uwagę na parę mankamentów (zarówno tych dotyczących metodyki badań empirycznych, jak i pewnych luk warstwy teoretycznej). Uprzejmie proszę o przyjęcie ewentualnych komentarzy krytycznych jako uwag mających na celu doskonalenie warsztatu naukowego Doktorantki, a nie jako uwag dyskryminujących czy degradujących walory pracy. Jeszcze raz podkreślam – że moja generalna ocena recenzowanej rozprawy jest bardzo wysoka. Jak zaznaczam w kolejnych wątkach niniejszej recenzji, **praca ta ma ogromne znaczenie, tak dla nauk ekonomicznych (w tym nauki o zarządzaniu), jak i dla praktyki gospodarczej, w tym również, a może przede wszystkim legislacyjnej. Jej cele, hipotezy badawcze i zawartość merytoryczna tworzą doskonałe opracowanie pełniące funkcje poznawcze i użyteczne.**

Stwierdzam, że rozprawa mgr Ulyany Zaremby jako taka stanowi nie tylko cenny dorobek badawczy osobisty Doktorantki, ale w ogóle nauki polskiej. Rozprawa ta może być rekomendowana badaczom i naukowcom zajmującym się problematyką zarządzania kryzysem w przedsiębiorstwie oraz restrukturyzacjami, ale także powinna być zalecana jako lektura obowiązkowa dla praktyków zarządzania, ze szczególnym uwzględnieniem doradców restrukturyzacyjnych, służb prawnych, a także dla autorów prawodawstwa i polityki regulacyjnej w obszarze upadłości przedsiębiorstw.

Reasumując stwierdzam, że recenzowana praca doktorska jest oryginalnym rozwiązaniem zaprezentowanego w niej zagadnienia naukowego z wykorzystaniem wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej. Doktorantka udokumentowała w rozprawie swoją wiedzę teoretyczną w trzech dyscyplinach naukowych (nauki o zarządzaniu i jakości, ekonomia i finanse, nauki prawne) oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.⁶

Uwzględniając powyższe, na podstawie art.20. ustawy o stopniach i tytule naukowym z dnia 14 marca 2003 r. wraz z późniejszymi zmianami, art.187. ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, oraz Rozporządzenia Ministra Nauki I Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie

⁶ Na mocy art. 187. Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r., rozprawa doktorska ma prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Przedmiotem rozprawy doktorskiej ma być oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, stwierdzam, że przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska autorstwa mgr Ulyany Zaremby spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim i niniejszym wnoszę o dopuszczenie jej do dalszych etapów procedury ubiegania się o stopień naukowy doktora.

Jednocześnie, z uwagi na bardzo istotne znaczenie recenzowanej pracy dla praktyki kształtowania w Polsce infrastruktury prawnej procesów upadłościowych i oddłużeniowych, wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauk o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Gdańskiego o rozważenie wyróżnienia rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Ulyany Zaremby.

Niniejszym składam szczerze gratulacje Doktorantce, Pani Ulyanie Zaremby oraz Opiekunowi naukowemu rozprawy, Panu Prof. Pawłowi Antonowiczowi.

Szczecin, dn. 15 marca 2021r.

dr hab. Aneta Zelek, prof. ZPSB

